

Українська ідентичність: романтизм і сучасність

У добу Постмодерну тема ідентичності актуалізувалася у зв'язку зі загальноєвропейською кризою особистісної ідентичності. У європейському цивілізаційному просторі тема особистісної ідентичності тривалий час дискутувалась такими дослідниками як Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Бодрійяр, П. Рікер, Ю. Габермас, Ч. Тейлор, Р. Рорті, А. Макінтайр та ін.

Ми робимо спробу провести паралелі між сучасністю та добою Романтизму з огляду на спільну обставину – актуалізацію ідентичності. Якщо в добу Романтизму особистісна ідентичність вкорінена в «метаповідь», то сучасна доба має множину наративів, тут особистісна ідентичність у пересічного індивіда зазвичай зумовлена життєвими обставинами і під їх дією змінює свій зміст. «Метаповідь» доби Романтизму як духовне підґрунтя ідентичності за своєю сутністю є культуро-національною, тоді як наративи постмодерну не виражають універсальних смислів національного життєбачення, а є виразом окремих індивідуальних способів ставлення до світу.

Історичне становлення української ідентичності, викликане добою Романтизму, за своїм змістом являє собою перехід від малоросійської самосвідомості до української. Йдеться не про явище «малоросійства», носії якого заповідливо вислужувалися перед імперією на кшталт Т. Прокоповича чи зденационалізованої шляхти в образі «малоросійських» поміщиків М. Гоголя, а українське політичне «утворення XVIII ст., яке сучасники називали Малоросією; історики пізніше дали йому наукову назву – Гетьманщина» [1, 83]. Цю малоросійську ідентичність виражає метанаратив «Історія Русів», українську найбільш повно – Шевченків «Кобзар», та історіо- і соціософія «Книг буття...».

Специфіка української ідентифікації в добу Постмодерну зумовлена її постколоніальним статусом. Річ у тім, що сучасні

європейські нації, на відміну від України, мають здебільшого багатовіковий досвід державницького життя, і тут для індивіда не стоїть питання національної ідентичності, а також і статусу національної мови як виразника ідентичності у власній державі. Буденна звичність до національної ідентичності і зокрема до національної мови як національного ідентифікатора в європейських національних державах спричинює винесення її в індивідуальній свідомості поза межі особистісної ідентичності. Можна стверджувати, що особистісна ідентичність тут повністю заступила національно-культурну. На цій основі виявився такий парадокс індивідуального буття європейської людини: з одного боку, буття особи і буття нації пов'язане в такий спосіб, що «ідентичність особи... і ідентичність нації є доконечною умовою людського співжиття»[2, 290], а з іншого, на ґрунті домінування в «суспільстві споживання» рольових стосунків та їх цілераціональної інструменталізації, індивід виробляє байдужо-споглядальне ставлення до універсальних культурних смислів, що вкорінені в національне життєбачення. Виходом для індивіда з цієї суперечності індивідуального буття стає психологічний захист самототожності у формі скептично-іронічної позиції щодо світу та інших. Європейський постмодерн сформував внутрішній світ людини, в якому плинність власного життя ототожнюється з плинністю вибору життєвих смислів, які, з позиції раціональної доцільності, є відносними. З втратою універсальних смислів як буттєвого особистісного стрижня, людина доби Постмодерну отримала натомість почуття покинутості і внутрішньої пустки, які присутньо є переживанням соціальної і культурної самотності.

В Україні останні дві виборчі кампанії чітко визначили ідентифікаційні проблеми українського життєвого світу. Українська ідентифікаційна проблема полягає зокрема в суттєвій розбіжності щодо ідентифікаторів представників різних українських територій. Симпатії та антипатії виборців до змісту політичних програм партій та блоків показали, що, з одного боку, населення заходу, центру і північного сходу України ще ідентифікує себе з національною мовою, українськими національними звичаями, традиціями; їх єднає національна

історична пам'ять (наприклад, знищення Батурина, Крути, розгром І. Виговським московського війська під Конотопом тощо), українська пісня, думи. З другого боку, півдню і «пролетарському» сходу чужа українська мова, звичаї, традиції. Переважна більшість населення цієї частини України, сприймає Україну не як етнічно-культурну націю, а як «несправжню» державну націю, що несправедливо відділилася від іншої, великої «справжньої» державної нації. Тому ідентифікація з Україною як державною нацією лежить виключно в площині споживання, соціального захисту, соціально-політичних прав і свобод. Ситуація погіршилася через повну безхребетність державної влади у напрямі захисту державної мови, захисту інформаційного простору від окупації чужою державою, створення єдиної української помісної Церкви, популяризації національних традицій, звичаїв, захисту ринку української друкованої продукції.

Іронічна позиція зрусифікованого українця-маргінала щодо української мови і культури як національно-культурних ідентифікаторів є психологічним захистом його власної національно-культурної меншовартости. Розуміючи ідентифікаційну важливість причетности індивіда до спільноти як певної цілості, ідеологи «славянско-руського єдинства» у якості варіанта універсальних ідентифікаційних смислів підкидають цій категорії індивідів ідеї регіональної ідентичности, російської мови як регіональної (читай державної на тій території) та федералізації України, реалізація яких в кращому випадку закінчилася б входженням частини України до Російської федерації, а в гіршому зникненням держави Україна з політичної карти світу.

Якщо романтизм зробив прорив у національній самосвідомості від Малоросії до України, то реалії початку ХХІ ст. ставлять вимогу перед сучасниками здійснити прорив від України зросійщеної до України автентичної.

Список літератури:

1. Когут Зенон. Коріння ідентичности. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К.: Критика, 2004. – С. 83.
2. Хюбнер К. Нация. От забвения к возрождению. – М.: Канон, 2001. – С. 290.